

REGISTAR POLJOPRIVREDNIH GAZDINSTAVA U REPUBLICI SRBIJI

UVOD

Poljoprivreda predstavlja jedan od glavnih oslonaca srpske ekonomije i mnogi u njoj vide najveću razvojnu šansu Republike Srbije. U sektoru poljoprivredne proizvodnje Srbija ima ogroman potencijal posebno zbog dobrih prirodnih karakteristika zemlje, raspoloživih vodnih resursa i donekle povoljnih uticaja klimatskih promena.

Udeo poljoprivrede u ukupnoj bruto dodatoj vrednosti je 7,5% i poslednjih godina dolazi do njegovog rasta. Poljoprivredno-prehrambeni sektor ima pozitivan spoljnotrgovinski saldo i udeo u ukupnom izvozu od 19% (zajedno sa prehrambenom industrijom, industrijom pića i industrijom duvanskih proizvoda); međutim, poslednjih godina je primetan pad broja zaposlenih u poljoprivredi, a prema poslednjim podacima poljoprivreda zapošljava oko 15% ukupne radne snage.

Smanjenje broja poljoprivrednika uzrokovano je nepovoljnim demografskim trendovima u ruralnim sredinama, migracijom i napuštanjem sela, te odlaskom poljoprivrednika, posebno mladih, u druge sektore zbog boljih socio-ekonomskih uslova u gradu i veće ponude radnih mesta. Poslednja dešavanja u svetu, globalna pandemija i rusko-ukrajinski sukob, doprineli su velikoj ekonomskoj krizi i rastu inflacije, pa tako i rastu cena energenata i repromaterijala u poljoprivredi (gorivo, đubrivo, seme). To bi dalje moglo uticati na smanjenje broja zaposlenih u poljoprivrednom sektoru i smanjenje biljne i stočarske proizvodnje, usled rasta cena inputa i nemogućnosti poljoprivrednika da finansiraju sopstvenu proizvodnju.

Da bi poljoprivredna domaćinstva danas opstala, moraju da menjaju svoju nekadašnju ulogu i da se više posvete širenju i usvajanju novih znanja i veština o ekonomiji, marketingu, menadžmentu, te da povećaju nivo edukacije u svim segmentima. Od velikog značaja je i uloga države u održivosti,

REZIME

U ovom radu predstavljen je Registar poljoprivrednih gazdinstava Republike Srbije i objašnjena je procedura registracije poljoprivrednog gazdinstva, obnove i promene podataka u Registru. Prikazana je i analiza broja poljoprivrednih gazdinstava upisanih u Registar sa podacima o površinama obradivog zemljišta. U drugom delu rada prikazane su prednosti uvođenja novog informacionog sistema eAgrar i mogući izazovi koji se mogu pojaviti usled potencijalnog neprihvatanja elektronskih postupaka od strane poljoprivrednika, te su predstavljene mere podsticaja u poljoprivredi i ruralnom razvoju.

Ključne reči: registar poljoprivrednih gazdinstava; zemljište; e-Agrar; podsticaji; IPARD.

¹ Savetnik za javna plaćanja, Uprava za trezor, Ministarstvo finansija Republike Srbije, Beograd.
E-mail: markoradicic@gmail.com

rastu i razvoju poljoprivrednog sektora – njen zadatak je da efikasnim upravljanjem javnim politikama i unapređenjem institucionalnog okvira utiče na rast poljoprivredne proizvodnje, stabilnost dohotka proizvođača i sigurnost zaposlenih u poljoprivredi kroz razne vidove finansijske podrške.

Registrovana poljoprivredna gazdinstva mogu da računaju na državnu podršku kao što su korišćenje subvencija putem nacionalnih mera i putem pretpristupnih fondova EU.

Kako bi se prepoznali korisnici agrarnog budžeta, neophodno je bilo uspostaviti i voditi adekvatan registar. Postupak registracije poljoprivrednih gazdinstava u Republici Srbiji pokrenut je 2004. godine od strane Ministarstva poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede, a na osnovu sporazuma između dva ministarstva Registar poljoprivrednih gazdinstava (u daljem tekstu: Registar) vodi Ministarstvo finansija – Uprava za trezor sa svojom mrežom filijala i ekspozitura. Registrovana poljoprivredna gazdinstva mogu da računaju na državnu podršku koja se ogleda u mogućnosti korišćenja subvencija putem nacionalnih mera i putem pretpristupnih fondova EU.

POJAM POLJOPRIVREDNOG GAZDINSTVA

Poljoprivredno gazdinstvo je proizvodna jedinica na kojoj privredno društvo, zemljoradnička zadruga, drugo pravno lice (ustanova, škola, manastir, crkva i druga organizacija), preduzetnik i poljoprivrednik – fizičko lice, obavlja poljoprivrednu proizvodnju (5, čl. 2).

Poljoprivrednim gazdinstvom se smatra gazdinstvo sa najmanje 0,5 hektara poljoprivrednog zemljišta na teritoriji Republike Srbije, na kome se obavlja poljoprivredna proizvodnja i koje je upisano u Registar. Za poljoprivredna gazdinstva koja se bave ratarskom proizvodnjom, ta površina ujedno predstavlja i jedan od minimalnih uslova za upis u Registar u pogledu zemljišnog fonda.

Izuzetak od tog uslova predstavljaju poljoprivredna gazdinstva sa manje od 0,5 hektara poljoprivrednog zemljišta, odnosno drugog zemljišta ili građevinske celine na kome obavljaju stočarsku, vinogradarsku ili povrtarsku proizvodnju (staklenici i plastenici), odnosno obavljaju druge oblike poljoprivredne proizvodnje (uzgoj ribe, gajenje pečuraka, puževa, pčela i dr.).

U Registar se može upisati i fizičko lice ili preduzetnik koji obavlja preradu poljoprivrednih proizvoda, odnosno obavlja druge nepoljoprivredne aktivnosti (seoski turizam, stari zanati i dr.), uz obavezno dostavljanje odgovarajućeg rešenja, izdatog od strane nadležnog organa, kao dokaza o obavljanju tih poslova.

Poljoprivredno gazdinstvo je korisnik poljoprivrednog zemljišta u Registru po osnovu: prava svojine, prava doživotnog plodouživanja, ugovora o zakupu ili ustupanju zemljišta na korišćenje.

Nosilac i članovi poljoprivrednog gazdinstva

Nosilac registrovanog poljoprivrednog gazdinstva je punoletno fizičko lice – poljoprivrednik i pravno lice, odnosno preduzetnik koji obavlja poljoprivrednu proizvodnju, i koje je upisano u Registar, kao nosilac poljoprivrednog gazdinstva. To je osoba koja zastupa gazdinstvo u svim pravima i obavezama koja proizilaze iz činjenice da je to poljoprivredno gazdinstvo upisano u Registar. Kod pravnog lica i preduzetnika, ovlašćeno lice je zastupnik poljoprivrednog gazdinstva u Registru.

Prilikom upisa porodičnog poljoprivrednog gazdinstva u Registar mogu se upisati i članovi poljoprivrednog gazdinstva. Fizičko lice (poljoprivrednik) može biti upisano u Registar kao nosilac ili kao član samo jednog poljoprivrednog gazdinstva, odnosno ne može biti upisan i kao nosilac ili član drugog poljoprivrednog gazdinstva (8, čl. 20).

Članovima poljoprivrednog gazdinstva smatraju se punoletni članovi istog domaćinstva koji žive i rade na poljoprivrednom gazdinstvu, kao i maloletni članovi istog gazdinstva na osnovu izjave roditelja, odnosno zakonskog staratelja. Uslov za upis člana u poljoprivredno gazdinstvo jeste da član i nosilac poljoprivrednog gazdinstva imaju istu adresu prebivališta. Članovi porodičnog poljoprivrednog gazdinstva koji su vlasnici i/ili zakupci, odnosno korisnici poljoprivrednog zemljišta, mogu izjavom da odrede da nosilac poljoprivrednog gazdinstva može da upiše njihov zemljišni fond u poljoprivredno gazdinstvo.

Prilikom upisa porodičnog poljoprivrednog gazdinstva u Registar mogu se upisati i članovi poljoprivrednog gazdinstva.

Status poljoprivrednog gazdinstva

Status poljoprivrednog gazdinstva u Registru može biti aktivan ili pasivan. Poljoprivredna gazdinstva sa aktivnim statusom mogu da učestvuju u procesu ostvarivanja prava na podsticaje, regrese, premije i druge državne subvencije, kao i da podižu kredite kod poslovnih banaka (namenski krediti sa niskom kamatom koja je delimično ili u celosti subvencionisana od strane države ili jedinica lokalne samouprave), te da predaju svoju robu na tržištu kod ovlašćenih otkuplivača, dok poljoprivredna gazdinstva sa pasiv-

nim statusom nemaju ta prava ni mogućnosti. Za poljoprivredna gazdinstva sa aktivnim statusom postoje i određene povlastice za kupovinu jeftinijeg goriva, što je posebno značajno u eri današnje krize i rasta cena energenata na svetskom tržištu. Poljoprivredno gazdinstvo prelazi u pasivan status ukoliko je izgubljen neki od uslova za upis u Registar (ako gazdinstvo ostane bez zemljišnog fonda i sl.), kao i zbog neizmirlivanja obaveza po kreditima, te zbog nepridržavanja pozitivnih zakonskih propisa.

USPOSTAVLJANJE REGISTRA POLJOPRIVREDNIH GAZDINSTAVA

Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede je pokrenulo postupak registracije poljoprivrednih gazdinstava u Republici Srbiji od maja 2004. godine, a na osnovu sporazuma između dva ministarstva, Registar poljoprivrednih gazdinstava vodi Ministarstvo finansija - Uprava za trezor, sa svojom mrežom filijala i ekspozitura.

Cilj uspostavljanja Registra je unapređenje poljoprivredne proizvodnje u Republici Srbiji kako bi bila produktivna, bogata i poštovana, te konkurentna na tržištu EU i na drugim tržištima. Jedan od ciljeva jeste i povećanje zaposlenosti u poljoprivrednom sektoru, odnosno smanjivanje migracija i odlazak mladih sa sela, kako bi se povećao životni standard i poboljšali uslovi života ruralnog stanovništva kroz razvoj sela i infrastrukture. Da bi se definisani ciljevi ostvarili, potrebno je da se prepoznaju korisnici agrarnog budžeta, da se evidentira broj poljoprivrednih gazdinstava, struktura proizvodnje i kapacitet, kako bi mogla da se definiše strategija razvoja poljoprivrede i vodi uspešna agrarna politika (1).

U Registar mogu da se upišu fizička lica – poljoprivrednici, preduzetnici i pravna lica. Upis je dobrovoljan, besplatan i nije vezan za rok, pa se može izvršiti tokom cele godine i predstavlja prvi korak u ostvarivanju prava na podsticaje iz budžeta Republike Srbije. Registracijom poljoprivrednog gazdinstva, nosilac poljoprivrednog gazdinstva stiče pravo da podnese zahtev za dobijanje podsticaja (regresa, subvencija, premija, kredita i sl.), koje svake godine, na predlog Ministarstva poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede, propisuje Vlada Republike Srbije, kroz uredbe i pravilnike. U Registru se vode podaci o nosiocu i članovima gazdinstva, pravnom licu i preduzetniku, zemljišnom i stočnom fondu, ostvarenim subvencijama, kreditnoj podršci i drugim činjenicama.

Cilj uspostavljanja Registra je unapređenje poljoprivredne proizvodnje u Republici Srbiji kako bi bila produktivna, bogata i poštovana, te konkurentna na tržištu EU i na drugim tržištima.

Analiza registrovanih poljoprivrednih gazdinstava

U Republici Srbiji trenutno je registrovano oko 450.000 poljoprivrednih gazdinstava, a pregled strukture prema organizacionom obliku prikazan je u narednoj tabeli (2).

Tabela 1: Pregled broja poljoprivrednih gazdinstava prema organizacionom obliku

Organizacioni oblik PG	Ukupan broj PG
Porodično poljoprivredno gazdinstvo	455.230
Preduzeća	3.057
Preduzetnici	692
Zemljoradničke zadruge	417
Poljoprivredna gazdinstva sa statusom pravnog lica	182
Naučno istraživačke organizacije	13
Ukupno:	459.591

Ukupna površina korišćenog poljoprivrednog zemljišta u Republici Srbiji iznosi 3,5 miliona hektara, dok je u Registru trenutno prijavljeno oko 2,5 miliona hektara. Dakle, još uvek postoje velike površine (oko 1 milion hektara) koje se obrađuju a nisu upisane u Registar, kako zbog toga što je upis u Registar na dobrovoljnoj osnovi, tako i zbog nezainteresovanosti poljoprivrednika, neinformisanosti, nerešenih imovinsko-pravnih pitanja u pogledu zemljišta koje obrađuju, ali i straha poljoprivrednika od mogućih dažbina u vidu poreza i doprinosa u slučaju da registruju gazdinstvo.

Što se tiče veličine registrovanih poljoprivrednih gazdinstava, u pogledu površine zemljišta koju obrađuju, i dalje u broju prednjače mala poljoprivredna gazdinstva sa ukupnom površinom do 5 ha, premda se poslednjih nekoliko godina ta granica pomera i dolazi do povećanja obradivih površina.

Tabela 2. Pregled poljoprivrednih gazdinstava po posedovnim grupama, broju i površini u Registru (3)

Grupe PG po veličini obradivog zemljišta	Broj PG	Učešće u ukupnom broju PG u Registru	Ukupna površina	Učešće u ukupnoj površini u Registru
PG <=5 ha	317.394	69,06 %	618.323	24,86 %
PG 5-20 ha	128.284	27,91 %	1.180.619	47,47 %
PG 20-100 ha	13.301	2,90 %	392.759	15,79 %
PG >100 ha	612	0,13 %	295.486	11,88 %
Ukupno:	459.591	100 %	2.487.187	100 %

Primetne su i razlike između poljoprivrednih gazdinstava koje se ogledaju u velikoj nesrazmeri njihove zastupljenosti u ukupnom broju gazdinstava i ukupnoj površini korišćenog poljoprivrednog zemljišta. Sa ovog stanovišta, sva

poljoprivredna gazdinstva se mogu svrstati u četiri relativno homogene grupe gazdinstava po veličini poseda, prikazane kroz prethodnu tabelu:

- gazdinstva sa manjim posedom (do 5 ha) čine grupu „bezemljaša“ i malih gazdinstava, u kojima je koncentrisan dominantni deo, čak 317.394 gazdinstva, odnosno 69,06% od ukupnog broja poljoprivrednih gazdinstava Srbije, a koriste svega 24,86% od ukupnog korišćenog zemljišta upisanog u Registar, što govori o velikoj usitnjenosti poseda porodičnih poljoprivrednih gazdinstava;
- gazdinstva sa srednjom veličinom poseda (od 5 do 20 ha) obuhvataju 27,91% od ukupnog broja poljoprivrednih gazdinstava, a koriste 47,47% od ukupnog korišćenog zemljišta upisanog u Registar;
- gazdinstva sa većim posedom (od 20 do 100 ha) čine 2,90% od ukupnog broja gazdinstava, a koriste 15,79% od ukupnog korišćenog poljoprivrednog zemljišta upisanog u Registar;
- gazdinstva sa velikim posedom (preko 100 ha) čine 0,13% od ukupnog broja gazdinstava, a koriste 11,88% od ukupnog korišćenog poljoprivrednog zemljišta upisanog u Registar. (6, 31-37)

UPIS U REGISTAR POLJOPRIVREDNIH GAZDINSTAVA

Upis u Registar je na dobrovoljnoj osnovi, vrši se u toku cele godine, a zahtev za upis podnosi se nadležnoj područnoj jedinici Uprave za trezor prema mestu prebivališta poljoprivrednika, odnosno mestu sedišta pravnog lica/preduzetnika, nezavisno od mesta obavljanja poljoprivredne delatnosti. Pored fizičkih lica, pravnih lica i preduzetnika, u Registar mogu da se upišu i manastiri, crkvene opštine Srpske pravoslavne crkve i drugih verskih zajednica koje imaju svojstvo pravnog lica. Obrasci za upis mogu se dobiti u nadležnoj Upravi za trezor ili preuzeti sa internet stranice Uprave.

Upis poljoprivrednika – fizičkog lica u Registar poljoprivrednih gazdinstava

Obrasci potrebni za upis poljoprivrednika - fizičkog lica u Registar:

- Zahtev – Obrazac broj 1a (lični podaci o nosiocu poljoprivrednog gazdinstva);

- Prilog broj 1 (podaci o članovima poljoprivrednog gazdinstva);
- Prilog broj 2 (izjava članova domaćinstva da su članovi poljoprivrednog gazdinstva);
- Prilog broj 3 (podaci o zemljišnom fondu i biljnim kulturama);
- Prilog broj 4 (podaci o vrsti i broju životinja i veterinarskom broju gazdinstva (HID) na kojima se drže ili uzgajaju životinje u okviru poljoprivrednog gazdinstva);
- Prilog broj 5 (izjava člana poljoprivrednog zemljišta koji je vlasnik i/ili zakupac poljoprivrednog zemljišta kojom daje saglasnost za upis tog zemljišta u poljoprivredno gazdinstvo);
- Prilog broj 7 (ovlašćenje za zastupanje), kojim se ovlašćuje drugo lice za zastupanje poljoprivrednog gazdinstva;
- Prilog broj 8 (izjava nosioca poljoprivrednog gazdinstva i podaci o dokumentima koji su predati uz zahtev) (5, čl. 8).

Pored ovih obrazaca potrebno je da poljoprivrednik - fizičko lice koji se upisuje u Registar dostavi Upravi za trezor i sledeću dokumentaciju:

- Važeću ličnu kartu nosioca poljoprivrednog gazdinstva;
- Izvod iz katastra nepokretnosti (prepis lista nepokretnosti), za sve katastarske parcele koje se prijavljuju u poljoprivredno gazdinstvo (original ili overenu fotokopiju). Izvod se može pribaviti po službenoj dužnosti od strane Uprave za trezor na osnovu Zakona o opštem upravnom postupku;
- Overen ugovor o zakupu ili ustupanju poljoprivrednog zemljišta na korišćenje (original ili overenu fotokopija) za zemljište koje se prijavljuje u poljoprivredno gazdinstvo, a nije u vlasništvu nosioca ili člana poljoprivrednog gazdinstva, pod uslovom da taj ugovor nije zaključen sa zakupodavcem – pravnim licem;
- Overen ugovor o zakupu ili ugovor o ustupanju zemljišta na korišćenje ako je zakupodavac crkva i verska zajednica;
- Ugovor o zakupu ili ugovor o ustupanju zemljišta na korišćenje ako je zakupodavac Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede i jedinica lokalne samouprave (zakup ili ustupanje na korišćenje državnog zemljišta);

- Važeće lične karte članova domaćinstva koji su dali izjave da su članovi poljoprivrednog gazdinstva, odnosno izvodi iz matične knjige rođenih za maloletne članove;
- Dokaz o otvorenom namenskom poljoprivrednom računu kod poslovne banke po izboru poljoprivrednika, na koji će se usmeravati sredstva ostvarena po osnovu podsticaja, premija, regresa i kredita (ugovor o otvaranju računa, potvrda banke ili fotokopija kartice);
- Izjavu nosioca poljoprivrednog gazdinstva da li je poljoprivredno gazdinstvo komercijalno ili nekomercijalno.

Upis pravnog lica i preduzetnika u Registar poljoprivrednih gazdinstava

Obrasci potrebni za upis pravnog lica, odnosno preduzetnika u Registar:

- Zahtev – Obrazac broj 1b (podaci o pravnom licu, odnosno preduzetniku i lični podaci o licu ovlašćenom za zastupanje)
- Prilog broj 3 (podaci o zemljišnom fondu i biljnim kulturama);
- Prilog broj 4 (podaci o vrsti i broju životinja i veterinarskom broju gazdinstva (HID) na kojima se drže ili uzgajaju životinje u okviru poljoprivrednog gazdinstva);
- Prilog broj 7 (ovlašćenje za zastupanje), kojim se ovlašćuje drugo lice za zastupanje poljoprivrednog gazdinstva;
- Prilog broj 8 (izjava nosioca poljoprivrednog gazdinstva i podaci o predatim dokumentima uz zahtev) (5, čl. 9).

Pored ovih obrazaca potrebno je da pravno lice, odnosno preduzetnik koji se upisuje u Registar, dostavi Upravi za trezor i sledeću dokumentaciju:

- Rešenje o registraciji izdato od strane nadležnog organa (Agencije za privredne registre, nadležnog suda), a za pravna lica i prilog sa podacima o licu ovlašćenom za zastupanje (overenu fotokopiju). Rešenje o registraciji Agencije za privredne registre se može pribaviti po službenoj dužnosti od strane Uprave za trezor na osnovu Zakona o opštem upravnom postupku. Ukoliko u rešenju o registraciji pravnog lica, od-

nosno preduzetnika kao osnovna delatnost nije upisana poljoprivredna delatnost, potrebno je dostaviti i Izjavu pravnog lica, odnosno preduzetnika, da se, pored svoje pretežne delatnosti, bavi i poljoprivrednom delatnošću;

- Potvrdu nadležne eparhije, odnosno biskupije, odnosno organa verske zajednice da je manastir, odnosno crkvena opština pravno lice u okviru te verske zajednice i podatke o ovlašćenom licu;
- Obaveštenje o razvrstavanju pravnog lica (mikro, malo, srednje ili veliko) koje pravno lice dostavlja uz odobreni finansijski izveštaj Narodnoj banci Srbije;
- Izvod iz katastra nepokretnosti (prepis lista nepokretnosti), za sve katastarske parcele koje se prijavljuju u poljoprivredno gazdinstvo (original ili overenu fotokopiju). Izvod se može pribaviti po službenoj dužnosti od strane Uprave za trezor na osnovu Zakona o opštem upravnom postupku;
- Overen ugovor o zakupu ili ustupanju poljoprivrednog zemljišta na korišćenje (original ili overenu fotokopiju) za zemljište koje se prijavljuje u poljoprivredno gazdinstvo, a nije u vlasništvu pravnog lica, odnosno preduzetnika, pod uslovom da taj ugovor nije zaključen sa zakupodavcem - pravnim licem;
- Ugovor o zakupu ili ugovor o ustupanju zemljišta na korišćenje ako je zakupodavac Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede i jedinica lokalne samouprave (zakup ili ustupanje na korišćenje državnog zemljišta);
- Dokaz o otvorenom namenskom poljoprivrednom računu kod banke, na koji se usmeravaju sredstva ostvarena po osnovu subvencija, regresa, premija i kredita (ugovor o otvaranju računa, potvrdu banke ili fotokopiju platne kartice);
- Važeću ličnu kartu ovlašćenog lica u pravnom licu, odnosno preduzetnika. Ukoliko je ovlašćeno lice u pravnom licu stranac, potrebno je da dostavi i Uverenje o odobrenom privremenom boravku izdato od strane Policijske uprave na čijoj teritoriji stranac ima prijavljeno boravište, a u kome je navedeno da se uverenje izdaje u cilju registracije poljoprivrednog gazdinstva, kao i da dostavi stranu putnu ispravu u kojoj je uneto Odobrenje privremenog boravka.

Pravno lice, odnosno preduzetnik koji se bavi preradom poljoprivrednih proizvoda ili seoskim turizmom, starim zanatima ili drugim nepoljoprivrednim aktivnostima za upis

poljoprivrednog gazdinstva u Registar ne dostavlja obrasce Prilog broj 3 i Prilog broj 4, osim u slučaju da se to lice istovremeno bavi i poljoprivrednom proizvodnjom.

OBNOVA REGISTRACIJE POLJOPRIVREDNOG GAZDINSTVA I PROMENA PODATAKA

Obnova registracije poljoprivrednog gazdinstva ranijih godina bila je obavezna i obavljala se svake godine u tačno definisanom vremenskom periodu, od 1. marta do 30. aprila. Poljoprivrednici pamte te godine po velikim gužvama i čekanju u redovima. Obnova registracije ujedno je bila i uslov da poljoprivredno gazdinstvo zadrži aktivan status tokom tekuće godine, te da ostvari prava na državne subvencije.

Od 2020. godine olakšan je proces obnove registracije poljoprivrednih gazdinstava. Poljoprivredna gazdinstva više nisu u obavezi da vrše obnovu u određenom periodu. Ukoliko nakon upisa u Registar dođe do promene upisanih podataka koji se odnose na zemljišni fond, osnov korišćenja zemljišta ili fond životinja, nosilac poljoprivrednog gazdinstva - fizičko lice, odnosno pravno lice i preduzetnik vrši obnovu registracije navedenih podataka u roku od 30 dana od dana nastanka promene. Sva poljoprivredna gazdinstva u tekućoj godini automatski zadržavaju status gazdinstva iz prethodne godine, tako da sva gazdinstva koja su prethodne godine bila u aktivnom statusu zadržavaju taj status i u tekućoj godini. Poljoprivredna gazdinstva koja nemaju promenu podataka koji se odnose na zemljišni fond, osnov korišćenja zemljišta ili fond životinja u odnosu na poslednje prijavljene podatke u Registru, nisu u obavezi da vrše obnovu registracije, sve do nastanka neke promene u tim podacima.

Od 2020. godine olakšan je proces obnove registracije poljoprivrednih gazdinstava.

Nosilac poljoprivrednog gazdinstva - fizičko lice, odnosno pravno lice i preduzetnik, vrši promenu statusnih podataka u roku od 30 dana od dana nastanka promene.

Promena statusnih podataka za porodično poljoprivredno gazdinstvo - fizičko lice podrazumeva promenu podataka koji se odnose na:

- nosioca porodičnog poljoprivrednog gazdinstva;
- broj članova porodičnog poljoprivrednog gazdinstva;
- prebivalište nosioca porodičnog poljoprivrednog gazdinstva;
- broj posebnog - namenskog poljoprivrednog računa, odnosno ime poslovne banke kod koje se vodi račun.

Promena statusnih podataka za pravno lice i preduzetnika podrazumeva promenu podataka koji se odnose na:

- status pravnog lica, odnosno preduzetnika i ovlašćenog lica u pravnom licu koje je upisano u Registar;
- sedište, odnosno prebivalište;
- broj posebnog - namenskog poljoprivrednog računa, odnosno ime poslovne banke kod koje se vodi račun;
- delatnosti u Agenciji za privredne registre (5, čl. 14)

ELEKTRONSKI INFORMACIONI SISTEM E-AGRAR

Najnovijim izmenama Zakona o poljoprivredi i ruralnom razvoju planirano je uvođenje novog informacionog sistema *eAgrar*, koji će omogućiti efikasnije vođenje Registra poljoprivrednih gazdinstava, a kasnije i efikasnije upravljanje isplata podsticaja u poljoprivredi i ruralnom razvoju. Analizom postojećeg stanja identifikovani su izazovi u trenutnom načinu vođenja Registra, koji kasnije utiču i na isplate podsticaja, a uzrokovani su pre svega administrativno opterećujućim postupcima. Registar i povezani postupci poput upisa, obnove, promene i brisanja podataka vode se od 2004. godine, te su mnoga tehnološka, softverska, ali i proceduralna rešenja zastarela. Ažurnost Registra ujedno je i preduslov za uvođenje sistema za kontrolu plaćanja u poljoprivredi i ruralnom razvoju, čime bi se Republika Srbija uskladila sa propisima Evropske unije (4, 10-11).

Sistem *eAgrar* će se sastojati iz elektronskog portala preko koga će poljoprivrednici pristupati podacima o svom gazdinstvu, ali i DMS-a (Document Management System), koji će služiti za obradu primljenih zahteva. Upotrebom ovog sistema biće omogućeno podnošenje elektronskih zahteva za upis u Registar, izmenu podataka, obnovu registracije i brisanje iz pomenutog registra, kao i uvezivanje sistema sa svim relevantnim javnim evidencijama i automatsko preuzimanje potrebnih podataka, što će značajno olakšati obradu zahteva, a kao krajnji ishod imati ažurniji registar i bržu isplatu podsticaja. Takođe, poljoprivrednik će putem portala *eAgrar* moći da prati status obrade svojih zahteva, ali i dobija obaveštenja o otvorenim pozivima za određene podsticaje na koje on ima pravo, i sl.

Poljoprivrednici će moći da podnose elektronske zahteve samostalno, bez velikog dodatnog administrativnog opterećenja, ili da zatraže pomoć na terenu, koja će biti obezbeđena preko mreže podrške poput regionalnih centara, pozivnog

Sistem eAgrar će se sastojati iz elektronskog portala preko koga će poljoprivrednici pristupati podacima o svom gazdinstvu i DMS-a za obradu primljenih zahteva

centra, obuka i *mentoring* poseta, a sve u cilju efikasnije tranzicije na novi sistem.

Uvođenje informacionog sistema *eAgrar*, odnosno optimizacija i digitalizacija postupaka u vezi sa vođenjem Registra i kasnije odobravanja direktnih plaćanja, smanjice troškove poljoprivrednika. Ovo se odnosi kako na direktne troškove – poput taksi koje poljoprivredna gazdinstva plaćaju za pribavljanje različitih izvoda i potvrda, tako i na indirektno troškove

Poljoprivredna gazdinstva svake godine mogu da očekuju pomoć od strane države u vidu direktnih plaćanja, mera ruralnog razvoja i posebnih podsticaja koji se finansiraju iz nacionalnog budžeta.

– pre svega vreme koje su ulagali u popunjavanje zahteva i čekanje u redovima. Posmatrajući samo postupak registracije, procenjeno je da je poljoprivredniku trenutno potrebno oko pet sati za pribavljanje potrebne dokumentacije, popunjavanje oko 90 podataka u osam različitih obrazaca i sâmo podnošenje zahteva lokalnoj ekspozituri Uprave za trezor. Uvođenjem elektronske procedure poljoprivredniku bi se značajno olakšalo popunjavanje zahteva za upis u Registar – 75% potrebnih podataka bi se automatski popunilo preuzimanjem podataka iz javnih evidencija/registara, ne bi bilo potrebno pribavljati izvode i potvrde iz pomenutih registara, te bi vreme potrebno za popunjavanje bilo do sat vremena (4, 42).

Positivni efekti uvođenja *eAgrar* sistema prepoznati su i kod nadležnih organa koji će voditi Registar, a ogledaju se u uštedi u vremena zbog automatizacije provere određenog seta podataka iz zahteva i posledično bržoj isplati direktnih podsticaja, te tačnijim podacima u Registru usled automatizovanog preuzimanja podataka iz izvornih registara.

Najveći rizik koji je identifikovan kod uvođenja novog informacionog sistema *eAgrar* jeste potencijalno neprihvatanje elektronskih postupaka od strane poljoprivrednika, imajući u vidu njihovu starosnu strukturu. Kao odgovor na ovaj rizik planira se široka mreža podrške poljoprivrednicima od podrške na nivou lokalnih zajednica u popunjavanju elektronskih zahteva, obuka poljoprivrednika, *mentoring* poseta, pozivnih centara i sl.

DRŽAVNI I EU PODSTICAJI ZA REGISTROVANA POLJOPRIVREDNA GAZDINSTVA

Poljoprivredna gazdinstva svake godine mogu da očekuju pomoć od strane države u vidu direktnih plaćanja, mera ruralnog razvoja i posebnih podsticaja koji se finansiraju iz nacionalnog budžeta. Obim sredstava, vrste i maksimalni iznosi po vrstama podsticaja svake godine propisani su Uredbom o raspodeli podsticaja u poljoprivredi i ruralnom razvoju (7). Pomenuta uredba objavljuje se početkom godi-

ne, kako zbog zakonske regulative, tako i zbog blagovremene informisanosti poljoprivrednih gazdinstava o mogućim podsticajima koji ih očekuju.

Pravo na pomoć u vidu direktnih plaćanja, mera ruralnog razvoja i posebnih podsticaja imaju sva poljoprivredna gazdinstava koja su u aktivnom statusu i koja ispunjavaju potrebne uslove, bez obzira na to da li plaćaju doprinose za obavezno PIO i zdravstveno osiguranje za obavljanje poljoprivredne delatnosti. Dakle, trenutnim zakonskim propisima dobijanje subvencija nije uslovljeno uplatom doprinosa po osnovu obavljanja poljoprivredne delatnosti, tako da, pored nosioca poljoprivrednih gazdinstava koji se bave isključivo poljoprivredom i koji redovno uplaćuju ove doprinose, svi ostali nosioci poljoprivrednih gazdinstava mogu da dobiju subvencije (zaposleni, nezaposleni, studenti, penzioneri), što dovodi do pitanja pravičnosti isplate, koje bi trebalo da bude rešeno najavljenim izmenama zakonskih propisa u skorijoj budućnosti.

Direktna plaćanja:

- osnovni podsticaji za biljnu proizvodnju;
- premija za mleko;
- podsticaji za tov junadi, tov jagnjadi, tov jaradi i tov svinja;
- podsticaji za kvalitetna priplodna grla;
- podsticaji za krave dojilje;
- podsticaji za košnice pčela;
- podsticaji za proizvodnju konzumne ribe;
- podsticaji za krave za uzgoj teladi za tov;
- proizvodno vezani podsticaji.

Mere ruralnog razvoja:

- mere za unapređenje konkurentnosti:
 - investicije u fizičku imovinu poljoprivrednog gazdinstava (za podizanje novih višegodišnjih proizvodnih zasada voćaka, nabavku kvalitetnih priplodnih grla za unapređenje primarne stočarske proizvodnje, nabavku novih mašina i opreme za unapređenje primarne biljne proizvodnje i primarne stočarske proizvodnje, izgradnju i opremanje objekata, elektrifikaciju polja i digitalizaciju stočarske proizvodnje);
 - investicije u preradu i marketing poljoprivrednih i prehrambenih proizvoda i proizvoda ribarstva;
 - upravljanje rizicima (regres za premiju osiguranja za useve, plodove, višegodišnje zasade, rasadnike i životinje).

- podsticaji za očuvanje i unapređenje životne sredine i prirodnih resursa:
 - organska biljna i organska stočarska proizvodnja;
 - očuvanje biljnih i životinjskih resursa.
- podsticaji za diversifikaciju dohotka i unapređenje kvaliteta života u ruralnim područjima:
 - investicije u ruralnu infrastrukturu;
 - unapređenje ekonomskih aktivnosti na selu kroz podršku nepoljoprivrednim aktivnostima;
 - sprovođenje aktivnosti u cilju podizanja konkurentnosti u smislu dodavanja vrednosti kroz preradu, kao i uvođenje i sertifikaciju sistema kvaliteta hrane, organskih proizvoda i proizvoda sa oznakom geografskog porekla na gazdinstvima.
- podsticaji za pripremu i sprovođenje lokalnih strategija ruralnog razvoja;
- podsticaji za unapređenje sistema kreiranja i prenosa znanja:
 - razvoj tehničko-tehnoloških, primenjenih, razvojnih i inovativnih projekata u poljoprivredi i ruralnom razvoju;
 - podrška pružanju saveta i informacija poljoprivrednim proizvođačima, udruženjima, zadrugama i drugim pravnim licima u poljoprivredi.

Posebni podsticaji:

- podsticaji za sprovođenje odgajivačkih programa, radi ostvarivanja odgajivačkih ciljeva u stočarstvu;
- podsticaji za promotivne aktivnosti u poljoprivredi i ruralnom razvoju (mere i akcije u poljoprivredi);
- podsticaji za proizvodnju sadnog materijala i sertifikaciju i klonsku selekciju.

Pored navedenih podsticajnih mera koji se finansiraju iz nacionalnog budžeta (direktna plaćanja, mere ruralnog razvoja i posebni podsticaji), poljoprivrednicima su dostupni i IPARD podsticaji na osnovu Sektorskog sporazuma između Vlade Republike Srbije i Evropske komisije o mehanizmima primene finansijske pomoći Evropske Unije Republici Srbiji u okviru instrumenta za pretpristupnu pomoć u oblasti podrške poljoprivredi i ruralnom razvoju.

S obzirom na to da se IPARD I program nije sprovodio u za to predviđenom periodu (2007-2013), Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede početkom 2014. je započelo proces izrade Programa pretpristupne pomoći za ruralni razvoj Republike Srbije za period 2014-2020 (IPARD II program), koji je Odlukom Evropske komisije, 20. januara 2015. godine, usvojen.

IPARD II program predstavlja najznačajniji program pretpri- pristupne podrške ruralnom razvoju i prvi dokument iz oblasti poljoprivrede i ruralnog razvoja Republike Srbije koji je odobren od strane svih članica Evropske unije. Sredstva su namenjena za jačanje konkurentnosti sektora proizvodnje i prerade hrane, a cilj je da se postepeno dostignu stan- dardi EU u pogledu higijene, bezbednosti hrane, veteri- ne i zaštite životne sredine. Investicije u okviru IPARD programa se fokusiraju na sektor mleka, mesa, voća i povrća, ostalih useva, jaja i vina (4, 45). Mere podržava- ju investicije u izgradnju i rekonstrukciju objekata, kao i nabavku nove mehanizacije, opreme i novih tehnologija.

IPARD II program predstavlja najznačajniji program pretpri- pristupne podrške ruralnom razvoju.

IPARD programom, kao instrumentom pretpri- pristupne pomoći EU u oblasti ruralnog razvoja, omogućena su sred- stva u visini od 175 miliona evra, dok deo sredstava iz nacio- nalnog budžeta u visini od 58 miliona evra služi za kofinan- siranje projekata, pa otuda ukupna javna podrška IPARD korisnicima iznosi 233 miliona evra. Imajući u vidu da po- tencijalni korisnici samostalno snose deo troškova projek- ta (40-45%), ukupna investiciona aktivnost u okviru IPARD programa je oko 400 miliona evra.

Trenutno su dostupna IPARD sredstva kroz 4 akredito- vane mere:

- Mera 1 – Investicije u fizičku imovinu poljoprivred- nih gazdinstava;
- Mera 3 – Investicije u fizičku imovinu koje se tiču pre- rade i marketinga poljoprivrednih proizvoda i proi- zvođa ribarstva;
- Mera 7 – Diversifikacija poljoprivrednih gazdinstava i razvoj poslovanja;
- Mera 9 – Tehnička pomoć.

ZAKLJUČAK

Imajući u vidu da se proces registracije poljoprivrednog gazdinstva zasniva na principu dobrovoljnosti, potrebno je da se pronađu dodatni načini motivisanja poljoprivrednika za upis u Registar, ali i da se izvrši revizija korisnika agrar- nog budžeta, te utvrde primarni i sekundarni korisnici.

U najavi su i izmene zakona kojima bi trebalo da se pre- ciznije definiše pojam profesionalnog poljoprivrednika, tj. poljoprivrednika koji primarno i aktivno obavlja poljopri- vrednu proizvodnju koja mu je jedina delatnost i koji ured- no plaća doprinose za obavezno PIO i zdravstveno osigu- ranje za poljoprivredu. Pomenute izmene trebalo bi dove-

sti do pravičnije raspodele subvencija prema samim korisnicima, na taj način što će primarna subvencija zapravo stići do onih korisnika kojima i pripada – profesionalnih poljoprivrednika.

Biće potrebno preciznije definisani obim i raspodelu sredstava agrarnog budžeta za profesionalne poljoprivrednike kao primarne korisnike, ali i za sekundarne korisnike kojima poljoprivreda nije isključiva delatnost i koji mogu biti zaposlena i nezaposlena lica.

Elektronski informacioni sistem *eAgrar* omogućiće efikasnije vođenje Registra poljoprivrednih gazdinstava i elektronsko podnošenje svih vrsta zahteva od strane poljoprivrednika, međutim, imajući u vidu da je početak produkcije sistema *eAgrar* i prelazak na elektronski način vođenja Registra najavljen je za 1. jul 2022. godine, evidentno je da postoji veliki izazov koji se ogleda u potencijalnom neprihvatanju elektronskih postupaka od strane poljoprivrednika s obzirom na njihovu starosnu strukturu i informatičku pismenost. Ovaj problem mogao bi se prevazići „paralelnim vođenjem registra“, kao prelaznim rešenjem koje bi trajalo toliko dugo koliko bi bilo potrebno da se organizuje obuka i podrška poljoprivrednicima na nivou lokalnih zajednica pri korišćenju sistema *eAgrar* i uvedu pozivni centri za telefonsku podršku. Na taj način bi informatički edukovani poljoprivrednici mogli da koriste sistem *eAgrar* za elektronsko podnošenje svojih zahteva već od planiranog datuma početka produkcije, dok bi informatički manje edukovani, većinom

stariji poljoprivrednici, mogli i dalje da koriste trenutni način rada i svoje zahteve podnose u papirnoj formi nadležnoj Upravi za trezor. Ipak, paralelno vođenje registra može da dovede do organizacionih i informacionih problema organa koje vodi Registar, pa stoga kod prevazilaženja gorepomenutog izazova postoji i mogućnost da se početak produkcije elektronskog informacionog sistema *eAgrar* odloži, što je realnija opcija u odnosu na paralelno vođenje registra.

LITERATURA

1. Internet prezentacija Uprave za trezor, Registar poljoprivrednih gazdinstava (RPG), Dostupno na: <http://195.88.12.41/rpg-lat.html> (datum posete: 19.04.2022)
2. Kancelarija za informacione tehnologije i elektronsku upravu, Portal otvorenih podataka, RPG – broj svih registrovanih poljoprivrednih gazdinstava / aktivna gazdinstva, Dostupno na: <https://data.gov.rs/sr/datasets/rpg-broj-svikh-registrovanikh-poljoprivrednikh-gazdinstava-aktivna-gazdinstva> (datum posete: 20.04.2022)
3. Kancelarija za informacione tehnologije i elektronsku upravu, Portal otvorenih podataka, Veličina PG – poljoprivrednih gazdinstava u Republici Srbiji, Dostupno na: <https://data.gov.rs/sr/datasets/velichina-pg-poljoprivrednikh-gazdinstava-u-republitsi-srbiji> (datum posete: 20.04.2022)
4. Narodna skupština Republike Srbije, Obrazloženje predloga Zakona o izmenama i dopunama Zakona o poljoprivredi i ruralnom razvoju, Dostupno na: www.parlament.gov.rs/upload/archive/files/lat/pdf/predlozi_zakona/2021/1883-21%20-%20Lat..pdf (datum posete: 19.04.2022)
5. Pravilnik o upisu u Registar poljoprivrednih gazdinstava i obnovi registracije, kao i o uslovima za pasivan status poljoprivrednog gazdinstva, Sl. glasnik RS, br. 17/13, 105/15, 6/16, 46/17, 44/18 - dr. zakon, 102/18 i 6/19
6. Republički zavod za statistiku, (2019), Anketa o strukturi poljoprivrednih gazdinstava, 2018 – Zemljište, Republički zavod za statistiku, Beograd, Dostupno na: <https://publikacije.stat.gov.rs/G2019/Pdf/G20196003.pdf> (datum posete 19.04.2022)
7. Uredba o raspodeli podsticaja u poljoprivredi i ruralnom razvoju u 2022. godini, Sl. Glasnik RS, br. 125/21, 10/22 i 30/22
8. Zakon o poljoprivredi i ruralnom razvoju, Sl. glasnik RS, br. 41/09, 10/13 - dr. zakon, 101/16, 67/21 - dr. zakon i 114/21

THE REGISTER OF AGRICULTURAL HOLDINGS IN THE REPUBLIC OF SERBIA

SUMMARY

This paper introduces the Register of Agricultural Holdings in the Republic of Serbia and explains the process of agricultural holding registration, renewal, and change to the existing Register entries. It also contains the analysis of the number of agricultural holdings found in the Register including data regarding the total arable land area. In the second part of this paper, you will learn more about the advantages of implementing the *eAgrar* information system and the potential challenges that could arise from the agriculturists' unwillingness to adapt to the new system and procedures, followed by incentives to assist the agricultural and rural development.

Key words: The Register of Agricultural Holdings, land, *e-agrar*, incentives, IPARD